

FORTIFIKATIONSVERKET

Datum

2013-11-26

Beteckning

1680/2010

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

HÖGSTA DOMSTOLEN R 23
Sid nr
INKOM: 2024-08-29
MÅNR: ÖF 5877-24
AKTBIL: 4

Fortifikationsverkets handläggare, direkttelefon

Lennart Kjellin, 010-44 44 399

Chefsjurist

ANSÖKAN OM TILLSTÅND TILL EXPROPRIATION AV FASTIGHETEN GÖTEBORG BRÄNNÖ S:86

1 YRKANDEN

- 1.1 Fortifikationsverket får härmed för Försvarsmaktens behov och med stöd av 2 kap. 6 § expropriationslagen (1972:719) begära regeringens tillstånd att, genom expropriation med äganderätt, ta i anspråk fastigheten Göteborg Brännö S:86 ("Fastigheten"), belägen inom Göteborgs södra skärgård.
- 1.2 Fortifikationsverket anhåller vidare om regeringens förordnande enligt 3 kap. 3 § expropriationslagen att staten inte mot sitt bestridande får skiljas från sitt hittillsvarande nyttjande av Fastigheten intill dess att tre månader har förflutit från det att expropriationsansökan prövades.

2 GRUNDER FÖR STATENS EXPROPRIATIONSANSPRÅK

Bakgrund

- 2.1 Fastigheten har varit föremål för en äganderättsutredning som har utförts av Lantmäterimyndigheten i Västra Götalands län. Den bakomliggande anledningen till utredningen är att Fastigheten inte fanns upptagen i fastighetsregistret och att äganderätten till densamma var oklar. Äganderättsutredningen utmynnade i en äganderättsförteckning i vilken staten

FORTIFIKATIONSVERKET

Datum

2013-11-26

Beteckning

1680/2010

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Sid nr

1(14)

Fortifikationsverkets handläggare, direkttelefon

Lennart Kjellin, 010-44 44 399

Chefsjurist

ANSÖKAN OM TILLSTÅND TILL EXPROPRIATION AV FASTIGHETEN GÖTEBORG BRÄNNÖ S:86

1 YRKANDEN

- 1.1 Fortifikationsverket får härmed för Försvarsmaktens behov och med stöd av 2 kap. 6 § expropriationslagen (1972:719) begära regeringens tillstånd att, genom expropriation med äganderätt, ta i anspråk fastigheten Göteborg Brännö S:86 ("Fastigheten"), belägen inom Göteborgs södra skärgård.
- 1.2 Fortifikationsverket anhåller vidare om regeringens förordnande enligt 3 kap. 3 § expropriationslagen att staten inte mot sitt bestridande får skiljas från sitt hittillsvarande nyttjande av Fastigheten intill dess att tre månader har förflutit från det att expropriationsansökan prövades.

2 GRUNDER FÖR STATENS EXPROPRIATIONSANSPRÅK

Bakgrund

- 2.1 Fastigheten har varit föremål för en äganderättsutredning som har utförts av Lantmäterimyndigheten i Västra Götalands län. Den bakomliggande anledningen till utredningen är att Fastigheten inte fanns upptagen i fastighetsregistret och att äganderätten till densamma var oklar. Äganderättsutredningen utmynnade i en äganderättsförteckning i vilken staten

Adress
Fortifikationsverket
S-631 89 ESKILSTUNA

Tel växel
010-44 44 000

E-post
fortlv@fortifikationsverket.se

Hemsida
fortifikationsverket.se

Organisationsnummer
202100-4607

utpekades som ägare till bl.a. Stora Käsö och Käsö Fjärskär, Suggorna, Galten och Kvällhatten, samtliga öar belägna inom Fastigheten i Göteborgs skärgård. Förrättningen överklagades till Fastighetsdomstolen vid Göteborgs tingsrätt av ägare till fastigheterna Brännö 1:7, 1:31 och 5:11. Fastighetsdomstolen avlog överklagandet och förordnade att staten hade bättre rätt till Fastigheten. Utslaget överklagades sedermera till Hovrätten för Västra Sverige som ändrade lantmäterimyndighetens beslut och fastighetsdomstolens utslag på så sätt att delägarna i Brännö Bys skifteslag (nu Sakägarna) hade bättre rätt än staten till Fastigheten. Hovrättens dom överklagades till Högsta domstolen som den 19 mars 2010 beslutade att inte meddela prövningstillstånd, varför hovrättsdomen står fast.

2.2 Staten har sedan början av 1800-talet fram till äganderättsutredningen, trots sig vara lagfaren ägare av Fastigheten. Statens förfogande över Fastigheten har även alltså sedan början av 1800-talet varit exklusivt och utnyttjandet intensivt. Samtliga byggnader och anläggningar på Fastigheten ägs av staten genom Fortifikationsverket.

2.3 Försvarsmakten bedriver sedan 1930-talet militär verksamhet på Fastigheten. Fastigheten och omgivande vattenområde och småöar utgör riksintresse för totalförsvaret. Fastigheten är dessutom belägen inom ett större skärgårdsområde som utgör riksintresse för kulturmiljövården och för friluftslivet. Delar av Fastigheten är sedan år 1922 fridlyst. Obehöriga får inte landstiga på ön. Fastigheten blev år 1939 med tillägg 1944 byggnadsminnesmärke med skydd enligt kungörelsen (1929:744) med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet och är numera statligt byggnadsminne enligt förordning (1988:1229) om statliga byggnadsminnen. Skyddsföreskrifter fastställdes av regeringen den 29 juni 1995. Tio stycken byggnader ingår i byggnadsminnet. Skyddsföreskrifterna har följande lydelse.

- Byggnaderna får inte rivas eller flyttas, ej heller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.

- Inne i byggnaderna får ingrepp inte göras i bärande stommar och ursprunglig rumsindelning.
- Ingrepp i äldre fast inredning får inte göras i Kanslihuset och Parloiren.
- Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras med traditionella byggnadsmaterial och färger på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
- Parken ingår i byggnadsminnet och skall vårdas enligt vårdplan så att dess karaktär bibehålls.
- Det som ingår i situationsplanen (hela Fastigheten) skall vårdas och hållas i sådant skick att dess karaktär inte förvanskas. Ytterligare bebyggelse eller ändring av mark och vegetation får inte tillkomma. Om det av särskilda skäl anses nödvändigt att ändra byggnadsminnet i strid med skyddsföreskrifterna, att häva skyddet eller överlåta byggnadsminnet, skall ansökan inges till Riksantikvarieämbetet i enlighet med 6-10 §§ förordningen (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m.

2.4 Användningen av Fastigheten präglas av starka allmännyttiga intressen som typiskt sett upprätthålls av staten genom äganderätt. Statens besittning och brukande av Fastigheten har föranlett åtskilliga regleringar som inte förlorat sin giltighet för att Sakägarna tillerkändes bättre rätt. Sålunda råder tillträdesförbud enligt lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. Byggnader och anläggningar tillhör staten och skyddsföreskrifterna enligt förordning om statliga byggnadsminnen gör det i praktiken omöjligt för markägarna att vidta några byggnadsåtgärder. I SOU 2013:55 *Statens kulturfastigheter – urval och förvaltning för framtiden* uttalas på sidan 144 att "Den f.d. karantänanstalten på Stora Känsö utanför Göteborg bör, trots att anläggningen för närvarande står på ofri grund, ägd av samfällighet, om möjligt kvarstå i statlig förvaltning." Fastighetens ställning som område för skilda riksintressen medför ytterligare svårigheter i användningen av marken.

Sammanfattning av Försvarsmaktens behov av Fastigheten

- 2.5 Försvarsmakten skall upprätthålla och utveckla ett militärt försvar. Grunden för detta skall vara förmågan till väpnad strid. Försvarsmakten har ett övergripande ansvar att: 1) självständigt, men även i samverkan med andra myndigheter, länder och organisationer, kunna försvara Sverige och främja svensk säkerhet genom insatser nationellt och internationellt. 2) självständigt, men även i samverkan med andra myndigheter, länder och organisationer, kunna upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet samt värna Sveriges suveräna rättigheter och nationella intressen utanför det svenska territoriet. 3) med befintlig förmåga och resurser kunna lämna stöd till civil verksamhet.
- 2.6 Försvarsmakten skall kunna föra väpnad strid samt verka i alla konfliktnivåer under alla på svenskt territorium förekommande miljöbetingelser, geografiska förhållanden och klimatförhållanden.
- 2.7 Insatsorganisationen behöver olika typer av miljöer och situationer för att vidmakthålla och utveckla sina förmågor så att ålagda uppgifter kan lösas inom tidsramen. För att lyckas med detta behövs bl.a. övningsområden av skiftande karaktär så att förbandens förmågor prövas på olika sätt.
- 2.8 Övningar syftar till att träna på att samordna eld och rörelse i tid och rum. För att vidmakthålla och utveckla insatsförbandens operativa förmåga fordras Göteborgs skärgårdsskjutfält i sin nuvarande storlek, vilken möjliggör träning och övning i en miljö som motsvarar den som man kan komma att verka i. Marina förband och hemvärnsförband, som bl.a. har till uppgift att skydda sjöstridskrafter i bas och vid operationer i skärgård, är de främsta brukarna.
- 2.9 Ett skjutfälts storlek måste vara dimensionerat så att det möjliggör för ett förband att träna och öva eld, rörelse och skydd inom området så att samtliga förmågor prövas. Marinens behov är ett skärgårdsområde på västkusten för träning och övning av förband upp till bataljons storlek. Detta behov omöjliggörs

om inte Fastigheten ingår i Göteborgs skärgårdsskjutfält. Möjligheten att träna förbandens förmågor går om intet och kvar blir endast några få skjutplatser. Det skapar inte förutsättningar att träna förbandens taktik och uppträdande på ett relevant sätt.

- 2.10 På Fastigheten belägna Känso är den största ön av flera som ingår i Göteborgs skärgårdsskjutfält. Fastigheten är centralt placerad i skärgårdsskjutfältet och det är härifrån säkerheten övervakas samt övningar och förband logistikförsörjs. Fältet är det enda skjutfältet på västkusten som medger kvalificerade övningar med skarp ammunition i skärgårdsmiljö såväl i form av markstridsövningar som sjömålsbekämpning. Det finns inga andra alternativ på västkusten vilket även länsstyrelsen konstaterat i tillståndsbeslut den 21 december 2010, **bilaga 1**. Se även översiktskarta över riskområdet för Göteborgs skärgårdsskjutfält, **bilaga 2**.
- 2.11 I syfte att säkerställa operativ effekt och styrketillväxt i en konfliktsituation krävs basområden vari främst marina insatsförband logistikförsörjs, skyddas och leds. Försvarsmakten har få basresurser kvar längs västkusten. Om dessa decimeras ytterligare genom att Fastigheten inte längre kan nyttjas får Försvarsmakten svårt att bedriva viss operativ verksamhet samt svårigheter att öva avdelade och planerat tillkommande förband på västkusten. Om detta inträffar innebär det stora svårigheter att vidmakthålla nuvarande nivå på operativ förmåga, detta trots att Göteborg är ett prioriterat militärstrategiskt område.
- 2.12 På fastigheten finns installationer som fordras för Försvarsmaktens verksamhet och som har betydelse för att hävda den territoriella integriteten och skydda svenska intressen. Det finns sådan infrastruktur som vid t.ex. en insats möjliggör en snabb tillväxt av förband och för att logistikförsörja förbanden under en längre tid. Sammanvägs aspekterna *övningsområde, basområde samt ledning av insatsorganisationen och styrketillväxt* är det angeläget att Försvarsmakten kan bygga upp en trovärdig insatsförmåga för förbanden på Västkusten och fortsatt ha tillgång till en anläggning som stödjer dessa

aspekter. Att helt vara utan möjligheten att i stor omfattning kunna dra samman förband för att möta ett befarat konfliktscenario eller händelseutveckling och ha tillgång till mark, lokaler och ledningsförutsättningar som också kan utnyttjas i samverkan med andra myndigheter som stödjer i samma uppgift, kommer att innebära så stora begränsningar att förmågan inte med säkerhet kan upprätthållas.

3 SAKOMSTÄNDIGHETER

- 3.1 Grunderna i den marina striden och i all övrig strid, handlar om eld, rörelse och skydd. Den marina striden som sker kustnära och inomskärs går ut på att ha kontroll över landområden, i syfte att en motståndare inte får möjlighet att påverka Försvarsmaktens enheter eller verksamhet. Därför är det viktigt att öva samordning av de olika marina förbandens verksamhet, så att de samverkar och når avsedd målsättning.
- 3.2 De marina förbanden övar bl.a. på att ta och utöva kontroll över platser eller områden, att gruppera sensorer och vapensystem, att förflytta enheter på vatten och land, att skydda och/eller eskortera enheter samt att samordna eld och rörelse.
- 3.3 Förband stadigvarande placerade i Göteborg fordrar övnings- och skjutfält för att vidmakthålla förmågor genom träning och övning i relevant miljö. Det här gäller också för de marina förband som är placerade på andra orter men som har uppgifter på västkusten. Göteborgs skärgårdsskjutfält med Käsö tillgodoser det behov av övnings- och skjutfält som fordras för förbanden i Göteborg samt för tillkommande förband som behöver träna i den speciella miljö som västkusten erbjuder.
- 3.4 Göteborgs skärgårdsskjutfält omfattar ett antal större och mindre öar, såsom Galterö, Stora Stårholmen, Stora Käsö, Käsö Fjärskär, Lilla Rävholmen, Stora Rävholmen samt Knappen.

- 3.5 Fastigheten består av Stora Käsö, Käsö Fjärskär, Lilla Käsö, Suggorna, Galten, Kvällhatten samt det vattenområde som förenar och omger dessa öar. Stora Käsö har en areal om cirka 60 hektar. Vidare uppgifter om Fastigheten framgår av bifogade utdrag ur fastighetsregistret samt kartbilaga, **bilaga 3**.
- 3.6 Hela Fastigheten är klassad som skyddsobjekt, med stöd av lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. **bilaga 4**.
- 3.7 Försvarsmakten har ansökt om Länsstyrelsens tillstånd enligt 9 kap. 6 § miljöbalken att i Göteborgs södra skärgård bibehålla och nyttja befintliga områden för skjutning med skarp och lös ammunition och att bygga och nyttja en handgranatbana på Fastigheten. Förevarande ansökningsmål, M 298-11, ligger för närvarande hos regeringen för prövning. Mark- och miljödomstolen har yttrat sig och tillstyrkt miljöprövningsdelegationens beslut att lämna verksamheten tillstånd, dock med vissa tillägg till villkor, **bilaga 5**.
- 3.8 Fastigheten utgör en del av Försvarsmaktens totala behov för marinen att kunna utnyttja ett bataljonsövningsområde i Göteborgs södra skärgård. Fastigheten används idag framför allt till övnings- och skjutfältsområde för fin- och grovkalibrig ammunition. Om Fastigheten i fortsättningen inte skulle kunna utnyttjas för militära ändamål kommer detta att innebära betydande men för Försvarsmakten.
- 3.9 Fastigheten är tillträdesskyddad. Detta innebär att ingen får gå iland utan särskilt tillstånd från Försvarsmakten. Fastigheten kan därför inte användas till annat än militära ändamål. Sakägarna kan sålunda svårligen använda densamma.
- 3.10 Fastigheten har utpekats som riksintresse för totalförsvaret enligt 3 kap. 9 § miljöbalken. Områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna. Utpekandet innebär

bl.a. att staten skall skydda befintliga anläggningar och områden som har betydelse för försvarets ändamål.

3.11 Staten har sedan den 19 mars 2010 nyttjanderätt till Fastigheten, som grundar sig på avtal med en ömsesidig uppsägningstid om sex månader, **bilaga 6**.

3.12 Det förtjänar även nämnas att sakägarna, genom mäklare, utbjudit Fastigheten till försäljning på marknaden genom annonsering och pressmeddelande 2013-10-23.

4 SKÄL FÖR EXPROPRIATIONEN

4.1 Det finns huvudsakligen tre skäl för expropriation av Fastigheten; vikten av **övningsområden**, vikten av **basområden** samt vikten av **ledning av insatsorganisationen och styrketillväxt**.

Vikten för Försvarsmakten av övningsområden

4.2 Försvarsmakten har i dag tre marina stödjepunkter som inkluderar skjutmöjligheter. Baserna är belägna i Stockholms södra skärgård, Blekinge och Göteborg. De olika skärgårdstyperna i östra, södra och västra Sverige har var för sig unika förutsättningar avseende terräng-, vatten-, djup- och navigationsförhållanden.

4.3 Tillgången till erforderliga övnings-, och skjutmöjligheter i Stockholms södra skärgård, Blekinge och Göteborg är en nödvändig förutsättning för att möjliggöra en insatsförmåga i nutid och säkerställa att verksamheten i framtiden skall kunna anpassas till kommande insatser. För att kunna tillgodose dessa behov måste Försvarsmakten ges möjlighet till att med skarp ammunition kunna öva samordnad strid inom bataljons ram, utrustade med olika typer av vapensystem.

- 4.4 I dag finns det fyra skjutfält i västra Sverige: 1) Göteborgs Skärgårdsskjutfält, ämnat för bataljons kust/skärgårdsstrid i rörelse i skärgård. Det är det enda övningsområdet med möjlighet till skjutning med skarp ammunition i skärgårdsmiljö och för sjömålsbekämpning. 2) Sågebacken (Uddevalle) – Kompani i rörelse på land. 3) Remmene - (Vårgårda/Herrljunga). Begränsat. Hv skjutfält. 1-2 kompanier. Eld och rörelse i plutons ram på land. 4) Sisjön - (Mölnadal) Litet skjutfält (egentligen en skjutplats utan blinding). Försvarsskjutningar. Upp till pluton (försvar) på land.
- 4.5 Göteborgs skärgårdsskjutfält är det enda skjutfältet på västkusten som är beläget i skärgårdsmiljö och sålunda det enda området på västkusten som är lämpat för marina övningar. Skärgårdsskjutfältet har de förutsättningar som krävs för att Försvarsmakten skall kunna öva förmågorna sjömålsbekämpning och rörlig strid med skarp och lös ammunition, i kombination med förmågan att röra sig mellan land och vatten i ett stridstekniskt sammanhang.
- 4.6 Länsstyrelsen har i tillståndsbeslut av den 21 december 2010 särskilt uttalat att det skulle vara mycket svårt att inrätta ett nytt område som skjutfält längs västkusten norr om Göteborg, med hänsyn till boende och natur- och fritidsintressen, **bilaga 1**.
- 4.7 Fastigheten utgör navet i skärgårdsskjutfältet varifrån både skjutningar samt övervakning och ledning av säkerheten sker. Säkerheten måste övervakas och ledas så nära övningarna som möjligt för att säkerställa samband och överblick över risk- och övningsområdet. Det är i allt väsentligt en säkerhetsfråga, inte minst för tredje part.
- 4.8 Tillgången till övningsområden är en nödvändig förutsättning för att Försvarsmakten ska kunna utföra sitt uppdrag. Grunderna för den marina striden innebär bl.a. att ha kontroll över landområden, vilket fordrar att flera förband samverkar. Det är av stor vikt att övningarna kan genomföras i ett taktiskt och stridstekniskt sammanhang främst inom kompani och bataljons ram.

Det skulle vara otillräckligt med enstaka skjutplatser varifrån enkla stereotypa skjutningar skulle kunna genomföras.

- 4.9 Lokalkännedom utgör i många avseenden en avgörande faktor för framgång vid en insats. Försvarsmaktens förband måste därför kunna träna i den miljö som kommande insatser behöver genomföras i. Viktiga faktorer för dessa övningar är bl.a. terräng, bottentopografi och vattnets specifika karaktär. Det är inte möjligt att återskapa Göteborgs skärgårdsskjutfälts unika egenskaper i något annat skärgårdsområde i Sverige.
- 4.10 17. BevBkomp, 132. Säckomp Sjö och Göteborgs marina hemvärnsbataljon är de förband som kontinuerligt nyttjar Göteborgs skärgårdsskjutfält och däribland Fastigheten. Förbanden, som är utgångsgrupperade i Göteborg och vars uppgifter främst är riktade mot skärgårds- och kustterräng, fordrar övnings- och träningsplatser i anslutning till verksamhetsorten. I annat fall uppstår tidsförluster för omgruppering till andra platser som ligger på betydande avstånd från verksamhetsorten. Särskilt viktigt för hemvärnsförbanden som har begränsad tjänstgöringstid, normalt några helger per år och soldat. All tid som disponeras måste koncentreras till träning med så långt möjligt minimerad transporttid till och från övnings- och skjutfält.
- 4.11 Det är av vikt för Försvarsmakten att vissa övningsområden är tillträdesskyddade. På så sätt skyddas förbanden och övningsområdet kan utnyttjas mer effektivt. Den ifrågavarande Fastigheten är tillträdesskyddad, vilket innebär att tredje man inte har tillträde till området eller anläggningen. Tillträdesskyddet får framför allt som konsekvens dels att förbandet och dess verksamhet kan skyddas från exempelvis kriminalitet, främmande underrättelseinhämtning och avsiktlig störning, dels att tredje man skyddas från verksamhet som kan vara farlig. Det är framför allt viktigt att skydda tredje man vid stridsskjutningsövningar.

Vikten för Försvarsmakten av basområden

- 4.12 Försvarsmakten har till uppgift att hävda Sveriges territoriella integritet och skydda de svenska intressena. Hamnarna i Göteborg och Brofjorden är av strategisk betydelse för försörjningen i Sverige och Norden. Sjöfart till dessa två hamnar passerar antingen Skagerak eller Kattegatt. Behovet av övervakning och säkerhet är stort i dessa två havsområden. De hot som kan uppstå mot svensk territoriell integritet och svenska intressen i de aktuella områdena är mångfacetterade.
- 4.13 För att förutsättningarna skall bli gynnsamma, särskilt vid låga konfliktnivåer och beredskapshöjningar, är etablering av basområden vid platser med befintlig och av Försvarsmakten disponerad infrastruktur såsom förläggning, kök, kaj, ledningsplatser m.m. att föredra. Göteborgs skärgårdsskjutfält med Kängsö utgör ett sådant basområde som är beläget i nära anslutning till det prioriterade militärstrategiska område som utgörs av Göteborg och skärgårdsområdet. Fastigheten, med huvuddelen av infrastrukturen för bl.a. logistikstöd, tillsammans med de övriga av staten ägda fastigheterna i området ger goda förutsättningar till stöd för de insatta marina förbanden. Om tillgången till detta område begränsas påverkas den operativa förmågan på västkusten. På västkusten finns redan i utgångsläget ett begränsat antal möjligheter, förutom Skärgårdsskjutfältet är det Skredsvik och Käringberget, för att basera. Att ytterligare begränsa dessa möjligheter påverkar förmågan att tillväxa, att sprida förband och att uthålligt vara närvarande i skärgården.
- 4.14 Det är av vikt för Försvarsmakten att verksamheter och platser i basområden är tillträdesskyddade. Fastigheten är tillträdesskyddad vilket innebär att delar av basområdet är skyddad mot exempelvis kriminalitet, främmande underrättelseinhämtning och avsiktlig störning. Det ger i sin tur förutsättningar för etableringen av basområde och möjliggör därmed att snabbare komma till insats.

Vikten av ledning av insatsorganisation och styrketillväxt

- 4.15 På Fastigheten finns i dag installationer för Försvarsmaktens verksamhet på västkusten. Dessa installationer är av betydelse för att exempelvis hävda den territoriella integriteten och skydda svenska intressen. En flytt av befintliga installationer skulle dels bli kostsam, dels kräva alternativ plats i skärgården, vilken i dagsläget bedöms som svår att finna.
- 4.16 Den omständigheten att det redan finns en infrastruktur för gruppering, etablering av basområde och ledningsändamål på plats kommer härjämte ge goda förutsättningar vid en eventuell framtida utbyggnad/tillväxt av förbanden i samband med t.ex. insats.

Övriga skäl till expropriation

- 4.17 Området där Fastigheten är belägen är av riksintresse för totalförsvaret, dvs. området skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av totalförsvarets anläggningar.
- 4.18 I och med att Fastigheten är tillträdesskyddad kan sakägarna inte nyttja Fastigheten annat än i mycket begränsad utsträckning. Det finns inte några bostäder eller andra byggnader som tillhör sakägarna på Fastigheten. Ön används i dagsläget uteslutande för Försvarsmaktens behov. Det finns således ingen pågående användning i dagsläget för sakägarna som skulle inskränkas genom en fortsatt användning för försvarsändamål.
- 4.19 Sakägarna har inte kunnat nyttja fastigheten på över tvåhundra år. Vid en intresseavvägning mellan sakägarnas intresse av att få nyttja Fastigheten och Försvarsmaktens behov av att även fortsättningsvis få bedriva militär verksamhet, måste det sistnämnda behovet få väga tyngre.

- 4.20 En ändamålsenlig verksamhet vid skärgårdsskjutfältet torde inte kunna nås på annat sätt än genom expropriation. Fortifikationsverket har på uppdrag av Försvarsmakten, sedan äganderättsmålet slutligen avgjordes den 19 mars 2010, fört förhandlingar med sakägarna i syfte att träffa en överenskommelse, innebärandes att sakägarna frivilligt skulle överlåta Fastigheten till staten. Dessa diskussioner har emellertid varit utan framgång. Fortifikationsverket har därefter även försökt få till stånd en långvarig nyttjanderätt utan begränsning för Försvarsmaktens nyttjande, vilket dock inte har kunnat uppnås.
- 4.21 Fortifikationsverket har gjort sitt yttersta för att genom förhandling med sakägarna försöka komma fram till annan utväg än att ansöka om expropriation men har kommit till slutsatsen att samtliga andra vägar att nå det avsedda målet – Försvarsmaktens exklusiva nyttjande av Fastigheten – är stängda.
- 4.22 Fortifikationsverket har således uttömt samtliga vägar till frivillig uppgörelse med sakägarna. Expropriation med äganderätt är därför erforderlig. Försvarsmaktens behov av Fastigheten måste vägas tyngre än sakägarnas. Om Fastigheten inte skulle kunna utnyttjas för militära ändamål utan inskränkning, kommer det att innebära betydande men för Försvarsmakten. Staten har exklusivt nyttjat Fastigheten sedan över tvåhundra år tillbaka och äger samtliga byggnader på Fastigheten, byggnader som är av särskild karaktär och inte kan användas utan restriktioner. Sakägarnas möjlighet att nyttja Fastigheten är sammantaget ytterst begränsad. Fortifikationsverket anser således att ifrågavarande ansökan om expropriation med äganderätt skall bifallas.
- 4.23 Om ansökan bifalles kommer Fortifikationsverket att ange erbjuden ersättning för Fastigheten i samband med att talan väcks i mark- och miljödomstolen för fullföljande av expropriationen.

5 UPPGIFT OM SAKÄGARE**5.1 Sakägare är**

Brännö Bys Samfällighetsförening, 717906-1473, 430 85 Brännö

Fortifikationsverket

Urban Karlström
Generaldirektör

Bilagor

1. Länsstyrelsen i Västra Götalands läns beslut av den 21 december 2010
2. Översiktskarta över Göteborgs skärgårdsskjutfält
3. Utdrag ur fastighetsregistret beträffande Fastigheten med karta
4. Försvarmaktens *Beslut om skyddsobjekt*, daterad den 10 april 2003
5. Vänersborgs Tingsrätt, Mark- och miljödomstolens yttrande till regeringen, daterad den 4 januari 2012
6. Nyttjanderättsavtal, *Avtal om Arrende av Känsö*, undertecknad den 29 oktober samt 7 november 2012